

Vzťahy medzi generáciami z pohľadu mladých ľudí

Relationships between generations from young people point of view

Jana Svetlíková

Abstract

In the contribution author presents some sights of students on monologue, dialog and conflict as communication forms in the communication between children, parents and seniors.

Key words: Generation, Monologue. Dialog, Conflict. Children. Parents and Seniors in Intergeneration Relationships.

Úvod

Pomerne rýchlo sa meniaci svet a životné prostredie človeka koncom 19. a v 20. storočí spôsobili a spôsobujú výrazné premeny aj v sociálnom živote človeka. Moderná a postmoderná doba priniesla zmeny tiež vo vnímaní a prežívaní medzigeneračných vzťahov. Podmienky a prostredie, v ktorom vyrastajú jednotlivé generácie, a teda aj ich „svety“, sú čím ďalej tým rozdielnejšie. Týka sa to materiálneho, technického, ale najmä sociálneho prostredia. Medzigeneračné rozdiely, ktoré sa prejavujú hlavne vďaka odlišným životným skúsenostiam, povahovým vlastnostiam i snahe mladého človeka nájsť vlastnú identitu, môžu vyvolávať v komunikácii napätie a prispievať k nedorozumeniam. Nepriateľské postoje a medzigeneračné konflikty predstavujú osobné i spoločenské riziko.

Generácia sa definuje ako „veľká, sociálne diferencovaná skupina osôb, ktoré sú spojené dobovo podmieneným štýlom myslenia a konania a prežívajú podstatné obdobie svojej socializácie v zhodných historických a kultúrnych podmienkach.“ (Kabátek, 1996) Autor uvádza názor Mannheima, že odlišné vedomie rozličných generácií má svoj pôvod v názoroch a postojoch, ktoré vznikajú v reakcii na zdieľané sociálne prostredie a situácie. „Generačné vedomie sa utvára na základe analogickej sociálnej a historickej skúsenosti, aj keď u jednotlivých vrstovníkov individuálne modifikovaných. Ak sú vhodné podmienky, vzniká aj špecifický generačný životný štýl, odlišný alebo aj protikladný voči dominantnému štýlu spoločnosti. Žiadna nastupujúca generácia nie je automaticky progresívna alebo konzervatívna, záleží na historických okolnostiach, ako sa bude orientovať.“ (Kabátek podľa Mannheima, 1996, s. 340)

Vo verejnosti sa často stretávame s názormi, že vzťahy a komunikácia medzi generáciami sa oproti vzťahom v tradičnej rodine a spoločnosti (kultúre) zmenili, a to nepriaznivým smerom. Pri štúdiu etnologických prameňov o tradičnej pospolitosti dediny a spoluzití generácií v tradičnej (poľnohospodárskej) rodine alebo širokých rodinných spoločenstvách na vidieku sa dozvedáme, že životy príslušníkov jednotlivých generácií boli prepojené najmä z dôvodov potreby spoločného hospodárenia, spoločného viacgeneračného bývania a z odkázanosti na vzájomnú pomoc. Členovia všetkých generácií vedeli, čo sa od nich očakáva a boli viazaní

normami spoločenstva, ktoré regulovali tiež vzájomné vzťahy a tým prispievali k ich stabilite. (Botíková, Švecová, Jakubíková, 1997) Medzigeneračné konflikty sa vyskytovali aj v tých časoch, ale jednotlivé generácie nežili až v takých odlišných ekonomicko-socio-kultúrnych podmienkach ako v súčasnosti, a teda aj ich konflikty mali zrejme čiastočne iný charakter a inak sa posudzovali. K ich riešeniu pravdepodobne významne prispieval akceptovaný a dodržiavaný seniorát spolu s patriarchátom.

Pachl (1983) vidí zhoršené vzájomné pochopenie generácií v znížení vzájomných kontaktov a v množstve času, ktorý trávia členovia rodiny spoločne, ako aj v posune pôrodnosti do vyššieho veku. Podľa neho zvyšovanie vekového rozdielu medzi rodičmi a deťmi v spoločnosti, kde dochádza k rýchlemu rozvoju všetkých vecí, sťažuje vzájomné porozumenie. Vysvetľuje, že čím sú väčšie vekové rozdiely medzi generáciami, tým skôr nastupujú nedostatky jednotlivých generácií. Vzťahy medzi generáciami môžu utužovať prednosti jednotlivých generácií alebo aj naopak zdôrazňovať ich nedostatky.

Podľa Jiráskovej (2005) väčšina medzigeneračných sporov (či už v rodine alebo v širšej spoločnosti) pramení z pokriveného názoru a predpojatých predstáv o iných generáciách a z povýšenia týchto názorov na jedinou pravdu.

Ondrejko (2013) píše, že téma medzigeneračných vzťahov je predmetom pozornosti tak sociológie, ako aj (sociálnej) pedagogiky a (sociálnej) psychológie. Raz z pohľadu spoločnosti, jej dynamiky a fungovania, inokedy z pohľadu výchovy a vzdelávania, ktoré umožňujú intervenovať do tejto dynamiky prostredníctvom aktérov sociálneho diania a zas inokedy z pohľadu na sociálne procesy a ich prežívanie, z pohľadu na osobnosti ľudí v sociálnych situáciách, skupinách a v ich vzťahoch. Autor ďalej uvádza, že spravidla hovoríme o mladej, nastupujúcej generácii, strednej a odstupujúcej generácii. Striedanie generácií sprevádzajú (generačné) konflikty, ktoré môžu mať rôznu intenzitu a podobu. Odchádzajúca generácia sa vzdáva svojich sociálnych pozícií iba postupne. Generačný konflikt je špecifickým konfliktom, ako rozpor v procese vývoja, kedy každá generácia vystupuje ako relatívne samostatná sociálne sa formujúca sila. Príčinou konfliktu je uznávanie (alebo snaha uznať) rozdielne hodnotové systémy, ba i normy podmieňujúce konanie sociálnych aktérov. Na druhej strane podľa citovaného autora striedanie generácií zabezpečuje kontinuitu vo vývoji spoločnosti odovzdaním poznatkov a skúseností a tiež zabezpečuje prekonávanie mocenských vzťahov. Autor sa nazdáva, že vzťahy mladej generácie k staršej generácii rodičov sú ovplyvnené predovšetkým sociálno-psychologickými charakteristikami mládeže, ako aj interakčným správaním starších generácií. Za ústredné znaky takejto charakteristiky v stredoeurópskom regióne pokladá individualizáciu a globalizáciu. Obe pokladá za rozhodujúce pre utváranie medzigeneračných vzťahov. V súvislosti s procesom osamostatňovania mládeže, stratou tradičných hodnôt a problémov identity, autor konštatuje, že ambivalentnosť sa stáva ústrednou životnou paradigmou mladej generácie; vyplýva z nárastu možností sociálneho konania na jednej strane a súčasne na druhej strane z nastupujúceho ohrozenia a rizika z nevyhnutnosti zvládať a prekonávať zložitejšie úlohy. S rovnosťou šancí rastie aj konkurenčný tlak; oslobodenie spod nevyhnutnosti priebehu životnej dráhy zvyšuje možnosti straty sociálnej orientácie. Jednotlivec je stále menej odkázaný na iných, ale individuálny

spôsob života môže vyústiť do izolovaných a anonymných foriem života. Druhým charakteristickým javom je dezintegrácia, zneistenie, nárast násilia a užívania drog.

Křivohlavý (2002) sa nazdáva, že medzigeneračné konflikty patria k najčastejším sporom medzi ľuďmi. Ku konfliktom dochádza medzi všetkými generáciami. Autor uvádza zistenie, že ľudia v rôznom veku reagujú inak na konfliktné situácie. U detí v útlom veku sa zistil väčší záujem o spoluprácu a menšia konfliktnosť než u detí vo veku 11/12 rokov. Čím bližšie je dieťa k puberte, tým viac je konfliktné a prejavuje menší záujem o spoluprácu s druhými. V dospelosti platí, že s pribúdajúcim vekom osôb sa zvyšuje ochota k spolupráci.

Z hľadiska vývinovej psychológie Vágnerová (2005) konštatuje, že v období adolescencie sa menia vzťahy s dospelými i vrstovníkmi. Nekonečná polemika s dospelými, s rodičmi adolescenta uspokojuje, pretože potvrdzuje hodnotu jeho schopností. Dohadovanie s autoritou a demonštrácia jej odmietania je typickým znakom dospievania. Dospievajúci však neútočí na autoritu, aby ju zlikvidoval, ale aby sa ňou stal. Tým, že dospelým dokáže úspešne oponovať a logicky argumentovať, dosahuje potrebný pocit istoty, že sa im môže vyrovnáť. Dospievajúci bývajú voči svojim rodičom kritickí, ale ich dokážu aj oceniť. Najviac si u nich podľa citovanej autorky vážia úprimnosť a spoľahlivosť, teda schopnosť byť verný svojmu presvedčeniu a svojim zásadám. Prekáža im, keď sú podráždení, hádavi, alebo keď nedajú jasne najavo, o čo im ide, čo vlastne chcú. V dobe dospievania dochádza k zdanlivému konfliktu potrieb rodičov a detí – rodičia by si radi udržali svoju autoritu a citovú väzbu s dieťaťom, ale nie sú vždy ochotní alebo schopní prijať jeho zmenu. Dospievajúci sa snažia osamostatniť sa, obmedzenie podriadenosti považujú za úspech; chceli by mať čo najviac práv a čo najmenej povinností. Dospelí sú ochotní priznať dospievajúcim menej práv, ale vyžadujú viac povinností. Vďaka týmto protichodným predstavám dochádza k mnohým konfliktom a pre vytvorenie pozitívneho vzťahu dospievajúcich a dospelých sa musia snažiť obe strany.

2 Sonda do názorov študentov – cieľ, metóda a spôsob spracovania získaných údajov

Téma zahrnutá v názve nášho kolokvia „Deti, dospelí, seniori – monológ, dialóg alebo konflikt?“ je široká a obsiahla, preto sme si zvolili len jeden čiastkový pohľad na danú problematiku, a to pohľad mládeže na komunikáciu a vzťahy k rodičom, resp. ku generácii rodičov a ku generácii starých rodičov a na jej spracovanie sme použili kvalitatívnu metodológiu.

Cieľom nášho prieskumu bolo zistiť, ako sa pozerajú na túto problematiku mladí ľudia, v našom prípade študenti Pedagogickej fakulty UK v Bratislave odboru liečebná pedagogika. V prvom ročníku štúdia je zaradený predmet sociálna pedagogika, v rámci ktorého sme ako jednu z priebežných seminárnych prác k aktuálnym témam predmetu zadali študentom napísať esej s názvom „Deti, dospelí, seniori – monológ, dialóg alebo konflikt?“ Zadanie sme bližšie nešpecifikovali, ani nevymedzovali rozsahom, aby sme získali autentické spontánne výpovede o tom, ktoré javy považujú študenti z ich pohľadu za prioritné alebo významné, a do akej miery sú ich postrehy diferencované. Písomné práce potom tvorili východisko do diskusie o danej problematike na seminári.

Pre tento príspevok sme spracovali 18 esejí a urobili ich obsahovú analýzu. Prieskumnú vzorku tvorilo 16 žien a 2 muži vo veku 19 – 25 rokov. Práce sme označili a očíslovali ako účastník 1 až účastník 18 (ú1 až ú18). Po prvom prečítaní esejí sme v nich obsiahnuté myšlienky zoskupili do niekoľkých základných kategórií podľa toho, ktorej generácie sa týkali (deti, mládež, dospelí – rodičia, seniori – starí rodičia), podľa používania a interpretácie tej ktorej komunikačnej formy (monológ, dialóg, konflikt) a možného spôsobu riešenia medzigeneračných problémov (konfliktov, nepochopenia, sporov a nedorozumení medzi generáciami).

3 Výsledky

3.1 Uznanie existencie medzigeneračných problémov

Ako prvé sme si v textoch všimli, či vôbec účastníci vidia nejaké medzigeneračné problémy, ak áno, ako sa o nich vyjadrujú. Zistili sme, že všetci účastníci konštatujú generačné rozdiely v názoroch a postojoch, „lebo svet sa stále mení“ (ú 15). Dochádza pritom aj k nepochopeniu (ú 13), ktoré môže prerásť až do „komunikačnej priepasti“ (ú 9), a tá sa stále prehĺbuje a komunikácia tak aktuálne predstavuje väčšinou konflikt (ú 7). „Vedíme priveľa monológu, málo dialógu a vstupujeme do zbytočných konfliktov“ (ú 1).

3.2 Monológ

Zo všetkých troch komunikačných foriem spomínali študenti monológ najmenej. Najčastejšie v tom zmysle, že človek sa rozpráva sám so sebou, „buduje si tak vlastný názor na vec“ (ú 17), ide o „prehovor k sebe samému“ (ú 2) alebo ak si každý rozpráva v podstate o sebe a pre seba – „každá generácia vedie svoj monológ o vlastných potrebách“ (ú 7). Špeciálne „staroba prináša možnosť viesť dlhý monológ o svojom živote“ (ú 3).

Ďalší rozvinutejší postreh sa týkal monológu ako príhovoru starších smerom k mladším, kedy starší chcú mladším niečo nielen porozprávať, ale aj vysvetliť, poradiť im či poučiť ich (ú 3).

3.3 Dialóg

Dialóg chápu študenti ako potrebný, lebo ľudia sa potrebujú rozprávať, „podeliť sa o svoje pocity a myšlienky“ (ú 7), „dialóg potrebujeme k životu“ (ú 17). Vyjadrujú sa tiež, ako by mal dialóg vyzeráť. Dôležité je počúvať a prejavovať rešpekt; názor každého je v dialógu dôležitý. Mali by sme sa učiť navzájom sa rešpektovať a priam liečebnopedagogicky „rozdielnosť nevnímať ako ohrozujúcu, ale potenciálne obohacujúcu“ (ú 7). Dialógy s dospelými však nie vždy dopadnú dobre, lebo jednotlivé strany možno inak vnímajú a vysvetľujú si niektoré pojmy – „možno nám ide o to isté, ale akýmsi iným jazykom“ (ú 2).

3.4 Konflikt

Téme konfliktu sa študenti vo svojich prácach venovali najviac zo všetkých troch foriem komunikácie. Často ho spájali s nedorozumením, vzájomným nepochopením sa alebo s rozdielnym názorom. Vyjadrovali sa k jeho rôznym stránkam – vzniku, príčinám, zúčastneným osobám i témam konfliktov. Konflikt

väčšinou považujú za súčasť života – „stále je tu niečo, kde sa nájde rozdielny názor, pretože nie sme všetci rovnakí“ (ú 10). Najmä u detí a dospievajúcich je konflikt bežná vec. „V puberte je človek v konflikte s každým starším, ale aj koľkokrát s mladším“ (ú 3), „lebo vždy majú pravdu a rodičia chcú len zle“ (ú 17). V dospelosti väčšina ľudí hľadá dialóg (ú 3). Väčšia šanca na konflikt je potom zase so seniormi, ktorí žijú svoj „starý život“ (ú 2). Účastníci vyjadrili aj nesúhlas s postojom niektorých seniorov, že už púhy vek ich oprávňuje k vyžadovaniu prijatia ich mienky: „Niektorí si myslia, že ak majú viac rokov, mal by byť ich názor plne rešpektovaný“ (ú 10). Problémom je aj istá degradácia vzťahov a komunikácie, pretože „vytratila sa zdvorilosť“ (ú 12).

Spory a hádky v rodine vznikajú za rôznych okolností a z rôznych príčin. Do prvej skupiny by sme mohli zaradiť rodinné/osobné a vzťahové témy ako napr.: snaha detí osamostatniť sa a byť nezávislý (ú 5), ak chcú starí rodičia zasahovať do výchovy rodičom, dávať im (nevyžiadané) rady do života, pričom kritické témy sú „povoľnosť, veľa času za počítačom, málo pohybu vonku s kamarátmi“ (ú 10), „nedostatočná pozornosť rodičov výchove“ (ú 18) alebo ak majú príslušníci jednotlivých generácií iné názory na módu, trávenie voľného času, využívanie technických vymožeností, ktorým starší menej rozumejú (ú 13), či kritický až znevažujúci postoj starších voči mladším – „keby ste sa narodili v našej dobe, neprežili by ste ani deň“ (ú 9). Druhú pomerne veľkú skupinu príčin medzigeneračných konfliktov tvorí využívanie technických komunikačných prostriedkov, ktoré mladí ľudia používajú úplne prirodzene, ako by s nimi rástli a zrástli, až si nevedia bez nej predstaviť svoj život, a potom ťažko chápú, že staršie generácie môžu mať ku komunikačnej technike aj iný vzťah, nemusia sa ju naučiť už tak bravúrne používať a uprednostňujú osobnú komunikáciu pred virtuálnou. Uvedomujú si však nielen pozitíva aj riziká súčasnej doby: „Vážnym problémom je, že tínedžeri nevedia rozlíšiť virtuálny svet od reálneho (ú 9), „komunikovať zoči-voči, čo spôsobuje izoláciu“ (ú 11), ale na druhej strane obhajujú internet, že „môže byť aj združujúcou silou“ (ú 11), „internet nás spája, ale aj búra vzťahy; na vine sú rodičia, že nevedia deťom určiť adekvátne pravidlá používania internetu“ (ú 12).

3.5 Deti v medzigeneračných vzťahoch

Študenti vidia deti ako úplne odlišnú generáciu, ktorá žije v inej dobe než oni. Ich život a fungovanie môže byť takmer idylické – „dieťa sa učí, naberá vedomosti, skúsenosti a zručnosti a viac sa naučí, keď si nechá pomôcť od starších“ (ú 6). Častejšie sa však vyskytnú problémy, a to vtedy, keď sú deti presýtené podnetmi a dospeli sa ich snažia prispôbiť svojim predstavám „ako nábytok na mieru“ (ú 1), keď sú rozmaznávané a stávajú sa bezohľadnými, keď sa im vo všetkom ustupuje a „sú pánmi situácie“ (ú 7) alebo naopak nesmú nič, nerešpektujú ich. Aj deti sú už vtiahnuté do virtuálnej reality, utekajú do nej, či sú v nej dokonca „zamknuté“ (ú 12). V jednom aj druhom prípade majú potom problém komunikovať, „monológ samého so sebou je bežný“ (ú 17). Ak ich nemá kto vypočuť, uzatvárajú sa do seba a dialóg začnú viesť na sociálnych sieťach, „kde im to príde ľahšie a lepšie, než rozprávať sa z očí do očí“ (ú 17).

3.6 Mládež v medzigeneračných vzťahoch

Študenti spontánne vytvorili v esejách aj skupinu mládeže, s ktorou sa sami stotožnili ako už nie deti, ale ani nie ešte dospelí. Snažia sa zaujať k mládeži objektívny postoj, vidia jej pozitívne, ale sebakriticky viac negatívne stránky; snahu o lepšie vzťahy, ale i problémy vo vzťahu k starším generáciám. Chcú uchopiť svoj život do vlastných rúk, uvedomujú si, že sa správajú „ako by nám patril svet“ (ú 1), sú ochotní sa biť za vlastnú pravdu, chcú byť samostatní a k tomu potrebujú „mať ústretových rodičov“ (ú 9). Uvedomujú si, že často neuznávajú, že rodičia majú pravdu a svoj nesúhlas vyjadrujú nepatrične – „mladí spútaní rôznymi závislosťami „kričia“, že je niečo zle, len to nevedia dať inak lepšie najavo“ (ú 2). Nesúhlasia s názormi, že nastupujúca generácia je rozmaznaná, necitlivá k potrebám iných (ú 7) alebo že mládež je skazená. Pýtajú sa, či je to naozaj tak, čo z toho je ovplyvnené dobrou, technokratickou spoločnosťou? „Skazenosť“ ponímajú skôr ako vzdor, „vzopretie sa spoločnosti“ (ú 14), rebelstvo. Protestujú: „Prečo nás neberú takých akí sme? Prečo sa im stále niečo nepáči? (piercing, tetovanie)“, „...nemali by súdiť knihu podľa obalu!“ (ú 7, ú 14). Na druhej strane si kladú otázky, ako možno dosiahnuť lepšie vzťahy, ako zapojiť mladých do života celej spoločnosti, ako vytvoriť empatickejšie vzťahy v celej spoločnosti (ú 7). Uznávajú kritiku, že mladým skôr záleží na materiálnych veciach, nevážia si mnoho vecí, ktoré majú len vďaka starším a berú ich ako samozrejmosť a často si to, „čo spravili starší, nevážia, sú drzí a bezohľadní“ (ú 15). Veľa mladých neberie ohľad na starších najmä v dopravných prostriedkoch (ú 16, ú 4). To, že často komunikujú prostredníctvom sociálnych sietí, nevidia ako žiaden problém, dokonca si nevedia predstaviť „aké to mohlo byť bez počítača, internetu alebo smartfónu“ (ú 8). Mnohokrát si vystačia s virtuálnou realitou. Oceňujú v tomto prípade rýchlosť komunikácie, aj keď uznávajú, že je to neosobné. S preferovaním rýchlej komunikácie pravdepodobne súvisí aj nedostatok trpezlivosti v kontakte so staršími i mladšími – „nevedomujú si, že aj seniori aj deti majú radi pozornosť, potrebujú sa porozprávať, mať niekoho pri sebe“ (ú 4).

3.7 Rodičia v medzigeneračných vzťahoch

Rodičia a dospelí sa odlišujú od predchádzajúcich generácií nielen vekom, ale aj tým, čo už skúsili. Rodičovskú generáciu vidia študenti najmä vo vzťahu k deťom a ich výchove. Často vnímajú rodičov ako zahltených prácou (ú 9), venujúcich sa kariérnemu rastu na úkor starostlivosti o deti (ú 2), ako unavených, ako tých, ktorí nemajú dost času na výchovu svojich detí, čo niekedy kompenzujú materiálnymi darčekom, elektronikou, počítačovou hrou či videom (ú 4, ú 15, ú 16) a aby si aj trošku oddýchlí (ú 4). „Stredná generácia v snahe nahradiť svojim deťom vlastný nedostatok úcty v čase, keď boli deťmi, príliš popúšťa hranice a občas ich nedáva vôbec.“ (ú 7). Nepáči sa im výchova založená na strachu, ale ani príliš voľná výchova (ú 7), ani poučanie zo strany rodičov, aj keď je dobre myslené (ú 17). Rodičia by sa mali snažiť o vzťah založený na dôvere, ktorý „je omnoho lepší, než neustále stráženie a kontrola“ (ú 13). Tiež im je sympatické, keď rodič povie „aj my sme boli mladí“ (ú 13), čím dáva najavo svoje pochopenie pre deti. Druhým okruhom je zvládanie modernej techniky, ktoré je pre mladú generáciu samozrejme, no pre rodičov je to niekedy ťažšie, ale musia sa s tým vyrovnávať, lebo ju

potrebujú používať v práci (ú 13). Chyba je, že rodičia neučia deti cenit' si reálne vzťahy a neregulujú používanie internetu deťmi (ú 12).

3.8 Seniori v medzigeneračnej komunikácii

Seniorov považujú študenti za osoby, ktoré majú odzité omnoho viac než dospelí, majú viac skúseností a „stále nám majú čo dať, pretože si prežili veľmi veľa“ (ú 6). „Majú množstvo zážitkov a historiek a deti ich rady počúvajú“ (ú 8), ale možno sú aj „vekom osamelejší“ (ú 1). Čím majú širší prehľad o svete, tým lepšie rozumejú svojim dospelým deťom a vedú si uľahčiť život aj technickými vymoženosťami. Sú seniori, ktorí sú aktívni a svieži a sú seniori zahľadnutí do seba, do svojich spomienok. „Nehádzala by som seniorov do jedného vreca – je medzi nimi obrovský rozdiel.“ (ú 2), „nie všetci starí rodičia sú ako z rozprávky, aj oni majú svoje nálady a vrtochy, ktoré ostatní ťažko akceptujú“ (ú 5). Vo vzťahu k mladším generáciám vnímajú študenti u seniorov viacero postojov: pochopenie pre druhých (ú 2), sťažovanie sa a ponosy na zdravotný stav (ú 2), kritika životného štýlu mladých, nezáujem o deti/vnúčatá (ú 3), citlivý vzťah k deťom (ú 3), vyžadovanie úcty a láskavosti (ú 7), nechť prijímať niečo nové a učiť sa od mladších (ú 8), snaha odovzdať svoje skúsenosti a životnú múdrosť (ú 9). Sú však situácie, kedy sa aj starší človek môže niečo naučiť od mladšieho, napr. pri práci s počítačom dieťa môže viesť viac (ú 6). Niektorí modernejší starí rodičia sa to naučia, aby mohli komunikovať s osobami, ktoré bývajú ďaleko, iní sa ich stránia, boja sa ich (ú 13). Pre vnúčatá sú starí rodičia príťažliví, pretože majú pre ne viac času, rozprávajú sa s nimi, prinášajú do vzťahu citovú blízkosť – a „deti po nich túžia“ (ú 5). Starí rodičia radi rozdávať rady, aj oni ich prijímali od svojich rodičov, ale „dnešná mládež má pocit, že rady nepotrebuje, lebo všetky odpovede si nájde na internete“ (ú 9).

3.9 Možnosti riešenia

Osobitnú oblasť názorov študentov tvorili rôzne námety a úvahy o možnostiach riešenia sporov, konfliktov či nedorozumení medzi príslušníkmi jednotlivých generácií. Možnosti zlepšenia vzťahov vidia najmä v skvalitnení komunikácie prostredníctvom výchovy detí aj celej spoločnosti. Každý máme nedostatky a tie by sme mali postupne odstraňovať, aby sa nerozvíjal iba svet, ale aj jednotlivci“ (ú 18). Dôležité je „učiť rešpektu a veriť, že to pomôže zmeniť konflikty na dialóg“ (ú 7), lebo „rešpekt v rodine je kľúčovou vlastnosťou harmonických vzťahov“ (ú 11). Treba hľadať spoločnú reč, viesť k tolerancii, ktorá je „základným pilierom zdravej komunikácie“ (ú 12) a ku vzájomnej úcte. Študenti si uvedomujú úskalnia neosobnej komunikácie, a preto aj napriek svojej zaujatosti komunikačnými technológiami odporúčajú viac sa spolu rozprávať a „nebyť otrokmi mobilov a sociálnych sietí“ (ú 17). Ďalší zdroj zlepšenia vzťahov vidia študenti v seba výchove, v posilnení vlastnej osobnej snahy človeka, v používaní vlastnej vôle a rozumu pri posudzovaní problematických situácií, pri poučovaní staršími nejst' hned' do konfliktu (ú 17), hľadať kompromis (ú 18) a pri závažnejších problémoch sa poradiť s nezainteresovanou osobou. Ústretovosť mladej generácie však podmieňujú najprv pochopením zo strany starších: „Keď starí pochopia mladých, tak aj mladí prijmu ich spomienky ako kapitoly z učebnice života a vezmú si ponaučenie“ (ú 18).

Záver

Predstavili sme niekoľko názorov našich študentov na medzigeneračné vzťahy a komunikáciu. Vidíme, že ťažisko u nich spočíva v pedagogicko-psychologickom ponímaní problematiky, ktorá im je zrejme prirodzene najbližšia; lepšie sa v nej orientujú, než v sociologickom, etnologickom alebo historickom kontexte. Je to pochopiteľné vzhľadom na vek i doteraz získané poznatky zo štúdia. Mládež sa obvykle pozerá na medzigeneračné vzťahy viac-menej zo svojho uhla pohľadu a kriticky posudzuje staršie generácie ako málo chápané, nemoderné, nedostatočne flexibilné, či dokonca obťažujúce. Okrem takýchto postrehov a postojov u našich študentov zaznamenávame aj snahu o istú objektivitu, uznanie práva starších na ich vlastný názor, a čo je sympatické – najmä pedagogický optimizmus v možnostiach zlepšovania medzigeneračných vzťahov. Tu možno najlepšie vychádzať z dobrých osobných vzťahov dieťaťa alebo mladého človeka, ktoré má k svojim najbližším a skúsenosti z nich prenášať do širších spoločenských vzťahov. Starí rodičia majú istú výhodu v tom, že nie sú tak zodpovední za výchovu vnúčat, ako sú ich rodičia a môžu si k nim vytvoriť voľnejší a láskavejší vzťah. Veľký spoločenský potenciál vidíme v tom, že sa vytvára osobitná skupina starých rodičov, ktorí sú ešte fyzicky aj mentálne svieži, majú čas a vôľu sa pravidelne venovať vnúčatám, tráviť s nimi voľný čas a sprevádzať ich pri záujmových činnostiach, čo predstavuje vzájomné obohacovanie sa a prispieva významnou mierou ku skvalitňovaniu vzťahov medzi generáciami.

V následnej diskusii na seminári sa študenti zaujímali najmä o príčiny vzniku pomerne veľkých medzigeneračných rozdielov v súčasnosti, o sociálne a antropologické súvislosti zmien v modernej a postmodernej dobe. Zamýšľali sa tiež nad možným budúcim vývojom, jeho variantami, ako a čím v tomto môžu pôsobiť pedagogické a príbuzné vedy.

Bibliografia

- BOTÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, S. – JAKUBÍKOVÁ, K. 1997. *Tradicie slovenskej rodiny*. Bratislava : VEDA, 1997. ISBN 80-224-0461-6.
- DEVITO, J. S. 2008. *Základy mezilidské komunikace*. Praha : Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2018-0.
- JIRÁSKOVÁ, V. 2005. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha : Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-80-5.
- KABÁTEK, A. 1996. Generace. In *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996, s. 339 - 340, ISBN 80-7184-311-3.
- KŘIVOHLAVÝ, J. 2002. *Konflikty mezi lidmi*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-642.
- MENDELOVÁ, E. 2014. Súčasná postmoderná rodina a vnútorodinná deľba práce. In *Sociální pedagogika*. ISSN 1805-8825, 2013, roč. 2. č. 1, s. 11 - 21.
- VYMĚTAL, J. 2008. *Průvodce úspěšnou komunikací, efektivní komunikace v praxi*. Praha : Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2614-4.
- ONDREJKOVIČ, P. 2013. Medzigeneračné vzťahy v optike sociologickej teórie. In *Sociální pedagogika*. ISSN 1805-8825, 2013, roč. 1, č. 1, s. 47 - 62.
- PACHL, L. a kol. 1983. *Malá abeceda rodiny*. Praha : Panorama 1983

Svetlíková, J.:
Vzťahy medzi generáciami z pohľadu mladých ľudí

VÁGNEROVÁ, M. 2005. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha :
Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

doc. PhDr. Jana Svetlíková, CSc.
Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Katedra liečebnej pedagogiky
Račianska 59, 813 34 Bratislava
svetlikova@fedu.uniba.sk

